

испунио услов реципроцитета. Наиме, из извештаја Савезног секретаријата за иностране послове СФРЈ од 4. фебруара 1980. године се види да пракса доношења одлука у СР Немачкој приликом регресних захтева југословенских носилаца осигурања није позната Савезном управном уреду, али истовремено није утврђено да су надлежни немачки органи одбијали овакве захтеве југословенских носилаца социјалног осигурања, нити се у захтеву за заштиту законитости то тврди. Стога, и како се фактичка узајамност претпоставља док се не докаже супротно, а супротно није доказано, то је правилан закључак судова да су испуњени сви услови за постојање регресног права тужиоца у овој правној ствари. У вези са тумачењем поменутог извештаја од стране судова, мора се на основу изложеног закључити да није основана тврдња у захтеву да је закључак судова о непостојању било какве сметње, па ни у вези са постојањем реципроцитета, за право регреса у овој ствари, у супротности са садржином тог извештаја, па побиганим пресудама није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 354, став 2, тачка 13. Закона о парничном поступку.

Не може се прихватити ни навод да је побиганим пресудама иностраном носиоцу социјалног осигурања досуђена накнада штете у већој мери него што би је домаћи осигураних остварио. Наиме, овде се ради о материјалној штети, па се код досуђивања накнаде за ту штету мора применити начело имовинског права да се накнађује стварна штета и то у оној мери у којој је потребно да би се оштећени довео у положај као да штете није ни било. Из тих разлога за решење ове ствари нема значаја ни околност која се у захтеву истиче, да по југословенском праву, код остваривања права на регрес, Завод за социјално осигурање има право да захтева накнаду штете причињене фондовима заједнице само од лица које је намерно или крајњом непажњом проузроковало болест, повреду, инвалидност, телесно оштећење или смрт осигураног лица, јер се право на регрес у оваквој ситуацији цени према немачком праву. У захтеву за заштиту законитости се, иначе, не тврди да је повређено начело правичности кад је оцењено да се тужбом захтева да тужена за спорну штету одговара у целини, већ се само оспорава могућност да се призна право регреса применом правила југословенског позитивног права, а што због напред изложених разлога није прихваћено.

(Гзс 22/86 од 9. априла 1987)

Припремио Александар Лазовић

ОДЛУКЕ УСТАВНОГ СУДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

АУТЕНТИЧНО ТУМАЧЕЊЕ НЕ МОЖЕ СТВАРАТИ НОВУ ОПШТУ НОРМУ

Самоуправним споразумом Заједнице југословенске електропривреде (ЈУГЕЛ) о основним принципима тарифног система за испоруку електричне енергије утврђен је начин обрачуна и наплате електричне енергије утрошене у домаћинствима.

Аутентичним тумачењем тога споразума измењен је, по мишљењу надлежног савезног органа, који је покренуо поступак пред Уставним судом Југославије за оцењивање уставности тога тумачења, начин обрачуна и наплате електричне енергије, што, по мишљењу надлежног савезног органа, није сагласно с Уставом СФРЈ.

Смисао је аутентичног тумачења опште норме, по схватању Уставног суда Југославије, у томе да оно представља објашњење постојеће опште норме, упутство за њено разумевање и примену. Оно је, увек,

саставни део норме коју тумачи и, као такво, не може представљати нову норму. Ако аутентично тумачење има такав садржај да ствара општу норму, нову норму, оно се не може сматрати уставним. То, пре свега због тога што, по природи ствари, има повратно дејство, које Устав СФРЈ забрањује, а затим, због тога што оно значи измену постојеће опште норме, која се може мењати само по поступку по коме се она и доноси, а не и њеним тумачењем. Како у овом случају све упућује на то да аутентично тумачење одиста значи нову норму, којом је норма коју тумачи измењена, Уставни суд Југославије сматра да то није сагласно с Уставом СФРЈ и да оспорено тумачење ваља, због тога поништити.

(Одлука УСЈ, У број 511/87, од 22. септембра 1988)

ПОБИЈАЊЕ ОДЛУКЕ САМОУПРАВНОГ СУДА КОД РЕДОВНОГ СУДА

Законом о судовима удруженог рада („Сл. лист СФРЈ”, број 38/84) — у делу којим су прописана правна средства у поступку пред судовима удруженог рада — није прописано да се одлука суда удруженог рада може побијати и код редовног суда.

Уставни суд Југославије сматра да тај закон — у делу који се односи на употребу правних средстава против одлука суда удруженог рада — није сагласан с Уставом СФРЈ.

Одредбом члана 233, став 3. Устава СФРЈ утврђено је да се законом одређује под којим се условима одлука самоуправног суда може побијати и код редовног суда, и уређује извршење тих одлука.

Та одредба Устава СФРЈ утврђује, по мишљењу Уставног суда Југославије, обавезу да се законом утврде услови под којима се одлука самоуправног суда — а то значи: и одлука суда удруженог рада — може побијати и код редовног суда. Да ли се одлука самоуправног суда, и под којим условима, може побијати и код редовног суда, није, по мишљењу Уставног суда Југославије, ствар оцене законодавца, већ питање остваривања једне обавезе, утврђене Уставом СФРЈ. То значи да је законодавац обавезан да пропише услове под којима се одлука самоуправног суда (па и одлука Суда удруженог рада) може побијати и код редовног суда. Прописивање тих услова није, према томе, ствар законодавне политике. Законодавцу не остаје, дакле, могућност да наведену одредбу Устава СФРЈ тумачи тако што ће сматрати да је то ствар правне политике, већ обавеза остваривања те уставне обавезе. Законодавац је, према томе, дужан да утврди услове за остваривање једног права утврђеног Уставом СФРЈ. Будући да законодавац, у овом случају, сматра да нема обавезу да уреди питање побијања одлука самоуправних судова и — код редовног суда, Уставни суд Југославије налази да је реч о једном погрешном схватању и пропуштању да се оствари једна изричита одредба Устава СФРЈ, што Закон о судовима удруженог рада — у делу којим је уређена употреба правних средстава против одлука судова удруженог рада — чини несагласним с Уставом СФРЈ, будући да тим законом нису утврђени услови под којима се одлука суда удруженог рада може побијати и код редовног суда.

(Одлука УСЈ, У број 281/85, од 9. октобра 1988)

ОЦЕЊИВАЊЕ ЗАКОНИТОСТИ ОДЛУКА АРБИТРАЖА, ИЗБРАНИХ СУДОВА И ДРУГИХ ОБЛИКА САМОУПРАВНИХ СУДОВА

Одредбом члана 17, став 2. Закона о судовима удруженог рада („Сл. лист СФРЈ”, број 38/84) прописано је да је суд удруженог рада, основан за територију једне или више општина (основни суд), искључиво надлежан за решавање спорова о законитости одлука арбитража, донесених у споровима из друштвено-економских и других самоуправних односа одређених законом.

Организација М. покренула је пред Уставним судом Југославије поступак за оцењивање уставности те законске одредбе, будући да сматра да о законитости одлука арбитраже, према Уставу СФРЈ, треба да одлучује редовни суд, а не основни суд удруженог рада, што није сагласно с Уставом СФРЈ.

Судови удруженог рада јесу, према Уставу СФРЈ, самоуправни судови, у које спадају и други облици самоуправних судова, као што су: арбитража, избрани судови, мировна већа и сл. Из таквог уставног положаја самоуправних судова произлази да ниједан од тих судова не може бити надређен другом облику самоуправног суда. Из таквог положаја самоуправних судова још мање може произаћи схватање према коме судови удруженог рада треба да буду судови који ће (искључиво) одлучивати о споровима о законитости одлука других самоуправних судова (арбитража, избрани суд и сл.). То поготову у случају кад није реч о истој врсти самоуправних судова, у оквиру које би постојао суд првог и суд другог степена. При свему томе ваља имати на уму да једна врста самоуправних судова какви су судови удруженог рада настаје на основу закона, а да друге врсте судова настају на основу самоуправног општег акта, или споразума странака. У том случају је реч о стварном самоуправном настанку одређене врсте самоуправних судова, и о томе да се поступак пред тим судовима уређује, по правилу, самим актом о њиховом настанку. Самоуправно је право оних који оснивају арбитражу, избрани суд, или други облик самоуправног суда, да уреде и питање правних лекова у поступку пред тим судовима. Питање правних лекова пред тим судовима могло би бити уређено и законом, али само у случају да закон утврди основе организације и поступка пред том врстом самоуправних судова. Како у случају Закона о судовима удруженог рада није реч о таквом закону, већ о закону којим је уређен поступак пред једном врстом самоуправног суда, какав је суд удруженог рада (настао на основу Закона), Уставни суд Југославије сматра да одредба тога закона о искључивој надлежности основног суда удруженог рада за решавање спорова о законитости одлука арбитраже није сагласна с Уставом СФРЈ.

(Одлука УСЈ, У број 311/87, од 14. септембра 1988)

ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ ЗАЈЕДНИЦИ ПЕНЗИЈСКОГ И ИНВАЛИДСКОГ ОСИГУРАЊА И ДОПРИНОС ЗА ТО ОСИГУРАЊЕ

Одредбама чл. 129—137. Закона СР Словеније о пензијском и инвалидском осигурању прописано је да Заједница пензијског и инвалидског осигурања радника Словеније има право да захтева накнаду штете од лица које је — намерно или из крајње непажње — проузроковало инвалидност, телесно оштећење или смрт осигураника, што је за последицу имало давања из фондова пензијског и инвалидског осигурања. Закон је, у погледу остваривања захтева за накнаду штете, упутио на одредбе Закона о облигационим односима.

Организација Г. сматра да оспорене одредбе републичког закона нису сагласне с Уставом СФРЈ, будући да послодавац плаћа допринос за пензијско и инвалидско осигурање, па, због тога, не може имати других обавеза према заједници пензијског и инвалидског осигурања.

Уставни суд Југославије сматра да обавеза организације удруженог рада (и сваког другог послодавца) да плаћа допринос за пензијско и инвалидско осигурање радника по основу обавезног социјалног осигурања (члан 163. Устава СФРЈ) значи осигурање од ризика који наступају природним током ствари (године живота, смањење или губитак радне способности) који нису последица деликтних радњи, и који чине основ за давање из пензијског и инвалидског осигурања по основу обавезног социјалног осигурања радника. Допринос који се плаћа за пензијско и инвалидско осигурање претпоставља да се права по томе основу остварују само кад наступе ризици који нису последица било чије кривиче.

Онај ко проузрокује давања пензијског и инвалидског осигурања пре њего што настану ризици који се не могу уписати у било чију кривицу не може се ослободити обавезе накнаде тих давања ако је до давања дошло његовом кривицом: радњом, односно пропуштањем. Његова кривица за штету која тако настане Заједници заснива се на општим правилима о кривици и одговорности за насталу штету, утврђеним Законом о облигационим односима. Обавезе накнаде штете по основу кривице не може га ослободити околност што плаћа допринос за пензијско и инвалидско осигурање, будући да давања по основу пензијског и инвалидског осигурања до којих дође пре природног настанка ризика осигурања представљају штету за надлежну заједницу пензијског и инвалидског осигурања, која мора бити накнађена. Нико не може бити ослобођен одговорности за накнаду штете до које је дошло његовом кривицом или његовом крајњом непажњом, па ни у случају кад он плаћа допринос за пензијско и инвалидско осигурање. То не покрива његову одговорност за насталу штету. Стога обавезе које већ има према Заједници, и које настају по једном другом основу, не покривају обавезе по основу кривице за насталу штету.

(Одлука УСЈ, у број 241/88, од 21. октобра 1988)

Припремио *Борђе Бурковић*

ОДЛУКЕ УСТАВНОГ СУДА СРБИЈЕ

ИЗВОРИШТЕ ВОДОСНАБДЕВАЊА И ЊЕГОВА ЗАШТИТА

У предлогу се наводи да су одредбе члана 14. Закона о искоришћавању и заштити изворишта водоснабдевања неуставне јер ограничавају уставна права грађана, који су се затекли у ужој зони заштите, тако што забрањују грађење свих врста објеката осим водопривредних и објеката водоснабдевања. Овлашћени предлагач посебно истиче да су река Расина и акумулационо језеро „Хелије”, које је на њој изграђено, оспореним Законом сврстани у изворишта првог ранга. Један број домаћинстава из зоне потапања је расељен, а око 200 пољопривредних домаћинстава нашло се у ужој зони заштите, односно на удаљености од 20 до 50 метара од обале језера. Пошто је, према оспореној законској одредби, у овој зони градња забрањена, грађани су принуђени да купују другу земљу и да приликом промене намена пољопривредног земљишта плаћају накнаду у висини стоструког катастарског прихода, коју прописују оспорене одредбе члана 59. Закона о пољопривредном земљишту. Оспорене одредбе Закона о коришћењу пољопривредног земљишта односе се на све случајеве промене намене пољопривредног земљишта, без обзира да ли је оно неопходно услед више силе или других објективних разлога. У предлогу се износи мишљење да оспорене законске одредбе треба да предвиде ослобађање у корист земљорадника који су услед више силе (земљотреса, клизавости терена и сл.) и других објективних разлога принуђени да пољопривредно земљиште користе за друге намене.

Према оспореном члану 14, став 1. Закона о искоришћавању и заштити изворишта водоснабдевања у ужој зони заштите изворишта забрањено је грађење свих врста инвестиционих објеката као и објеката грађана, осим водопривредних објеката, односно објеката водоснабдевања. Изузетно од ове одредбе у ужој зони заштите изворишта која се, у смислу чл. 7, ст. 2. овог Закона, не сматрају приоритетним може се дозволити реконструкција инвестиционих објеката и објеката грађана, као и изградња привремених објеката (чл. 14, ст. 2).